

ikke *Foucault vs. Habermas*, som næstsidste overskrift i bogen lyder (II, 428). Men Foucault og Habermas.

Her kan det undre, at Flyvbjerg med sine ophold i og mange kontakter til USA ikke forholder sig mere aktivt til pragmatismen i amerikansk tænkning, som netop kunne udgøre et afsæt for udviklingen af en »både-og« tankegang som et tiltrængt alternativ til det »enten-eller« perspektiv, Flyvbjerg lægger for dagen. Ikke mindst pragmatismen i en politologisk version, som den eksempelvis kommer til udtryk hos en Charles Lindblom, senest i dennes 1990-bog *Inquiry and Change: The Troubled Attempt to Understand and Shape Society* (New Haven: Yale University Press). Måske alligevel afhandlingen fik en snert af fagprovinzialisme?

Erik Albæk
Institut for Statskundskab

Carsten Holbraad, *Danish Neutrality. A Study in the Foreign Policy of a Small State*, Oxford: Oxford University Press, 1991, 190s., £ 25.00.

Bogen er en kronologisk ordnet fremstilling af Danmarks udenrigspolitik siden afslutningen af den Store Nordiske Krig i 1720. Det er forfatterens tese, at Danmarks adfærd som medlem af såvel NATO som EF har et klart neutralistisk præg, som kun kan forstås ud fra kendskab til dansk udenrigspolitik siden 1720.

Forfatteren har opdelt udviklingen i fem faser. Den første kalder han allieret neutralitet – en betegnelse, der umiddelbart virker selvmodsigende – og den varer fra 1720 til 1807. Den anden (isoleret neutralitet) går fra 1814 til 1920, den tredje (forsvarsløs neutralitet) fra 1920 til omkring 1943 og den fjerde (ikke-allieret neutralitet) fra 1945 til 1949. Den femte og sidste fase er tiden efter 1949 og kaldes latent neutralitet. Bogen afsluttes med et kort afsnit, der hedder fremtidig neutralitet, forsynet med et spørgsmålstegn.

Bogen er en udmærket historisk oversigt over Danmarks neutralitets- og udenrigspolitik, baseret på et godt kendskab til den foreliggende litteratur. Man må også sige, at forfatteren får dokumenteret første del af sin tese, dvs. påstanden om, at dansk NATO- og EF-politik har et neutralistisk præg. Den påstand er til gengæld ikke særlig overraskende, og forfatteren føjer ikke noget egentligt nyt til debatten. Anden del af tesen, som er at den danske adfærd kun kan forstås ud fra et meget langsigtet historisk perspektiv, er mere tvivlsom. Det virker således helt overflødigt, at 1700-tallets danske diplomati er inddraget, og det forekommer noget kunstigt at ville se en slags kontinuitet i Danmarks politik fra 1720 og til vore dage (for eksempel s. 9 og s. 104).

I en oversigt som den foreliggende kan en række enkeltheder naturligvis altid diskuteres. Det forekommer således ikke hensigtsmæssigt at behandle perioden fra 1814 til 1920 under ét. Indtil 1864 var det danske monarkis stilling et europæisk anliggende, hvad der blandt andet fremgik af stormagternes reaktion på Chri-

ikke *Foucault vs. Habermas*, som næstsidste overskrift i bogen lyder (II, 428). Men Foucault og Habermas.

Her kan det undre, at Flyvbjerg med sine ophold i og mange kontakter til USA ikke forholder sig mere aktivt til pragmatismen i amerikansk tænkning, som netop kunne udgøre et afsæt for udviklingen af en »både-og« tankegang som et tiltrængt alternativ til det »enten-eller« perspektiv, Flyvbjerg lægger for dagen. Ikke mindst pragmatismen i en politologisk version, som den eksempelvis kommer til udtryk hos en Charles Lindblom, senest i dennes 1990-bog *Inquiry and Change: The Troubled Attempt to Understand and Shape Society* (New Haven: Yale University Press). Måske alligevel afhandlingen fik en snert af fagprovinzialisme?

Erik Albæk
Institut for Statskundskab

Carsten Holbraad, *Danish Neutrality. A Study in the Foreign Policy of a Small State*, Oxford: Oxford University Press, 1991, 190s., £ 25.00.

Bogen er en kronologisk ordnet fremstilling af Danmarks udenrigspolitik siden afslutningen af den Store Nordiske Krig i 1720. Det er forfatterens tese, at Danmarks adfærd som medlem af såvel NATO som EF har et klart neutralistisk præg, som kun kan forstås ud fra kendskab til dansk udenrigspolitik siden 1720.

Forfatteren har opdelt udviklingen i fem faser. Den første kalder han allieret neutralitet – en betegnelse, der umiddelbart virker selvmodsigende – og den varer fra 1720 til 1807. Den anden (isoleret neutralitet) går fra 1814 til 1920, den tredje (forsvarsløs neutralitet) fra 1920 til omkring 1943 og den fjerde (ikke-allieret neutralitet) fra 1945 til 1949. Den femte og sidste fase er tiden efter 1949 og kaldes latent neutralitet. Bogen afsluttes med et kort afsnit, der hedder fremtidig neutralitet, forsynet med et spørgsmålstegn.

Bogen er en udmærket historisk oversigt over Danmarks neutralitets- og udenrigspolitik, baseret på et godt kendskab til den foreliggende litteratur. Man må også sige, at forfatteren får dokumenteret første del af sin tese, dvs. påstanden om, at dansk NATO- og EF-politik har et neutralistisk præg. Den påstand er til gengæld ikke særlig overraskende, og forfatteren føjer ikke noget egentligt nyt til debatten. Anden del af tesen, som er at den danske adfærd kun kan forstås ud fra et meget langsigtet historisk perspektiv, er mere tvivlsom. Det virker således helt overflødigt, at 1700-tallets danske diplomati er inddraget, og det forekommer noget kunstigt at ville se en slags kontinuitet i Danmarks politik fra 1720 og til vore dage (for eksempel s. 9 og s. 104).

I en oversigt som den foreliggende kan en række enkeltheder naturligvis altid diskuteres. Det forekommer således ikke hensigtsmæssigt at behandle perioden fra 1814 til 1920 under ét. Indtil 1864 var det danske monarkis stilling et europæisk anliggende, hvad der blandt andet fremgik af stormagternes reaktion på Chri-

stian den 8.s åbne brev 1846 (som ikke nævnes) og af tronfølgeordningen 1852, der havde form af en traktat med stormagterne. Efter 1864 var Danmark derimod meget isoleret. Det er på den anden side en misforståelse eller overfortolkning, når forfatteren anser Estrup for at være ubetinget tyskvenlig, og det stemmer heller ikke godt sammen med anlægget af Københavns befæstning, hvad forfatteren beredvilligt indrømmer (s. 38).

I 1935 var Danmark medlem af Folkeforbundsrådet og undlod her (som det eneste medlem) at stemme for en resolution, der fordømte Tysklands erklæring om genoprustning. Det er imidlertid en misforståelse, når forfatteren ser dette som et ønske om at behage Tyskland (s. 72). Det var P. Munchs opfattelse, at Folkeforbundet ikke skulle vedtage resolutioner, der kunne vanskeliggøre en eventuel tysk genindtræden i Folkeforbundet. Og det må vel erkendes, at denne opfattelse på det daværende tidspunkt ikke var fuldstændig urealistisk.

Endelig forekommer det urigtigt at se perioden 1945-49 som en helt ny periode i dansk politik. Begrebet neutralitet havde på det tidspunkt en meget negativ klang og blev derfor ikke brugt. Men reelt var der tale om en videreførelse af neutralitetspolitikken, og arbejdet i den forsvarskommission, der var blevet nedsat i 1946, gik hurtigt i baglås på grund af de gammelkendte partipolitiske modsætninger. Først Påskekrisen i marts 1948 satte skub i de forsvars- og sikkerhedspolitiske overvejelser.

Bortset fra disse enkeltheder er der imidlertid tre mere overordnede problemer ved denne fremstilling. Det første er, at selv om begrebet neutralitet indtager en fremtrædende plads i bogen, forklarer forfatteren egentlig ikke, hvad han forstår herved. Ganske vist opererer han gentagne gange med neutraliteten som bestemt af et dilemma mellem internationalisme (dvs. fredelig bilæggelse af konflikter, for eksempel ved voldgift) og determinisme (dvs. ydre, på forhånd givne vilkår for dansk politik). Til dette er imidlertid for det første at sige, at internationalisme ikke har noget med neutralitet at gøre og for det andet, at forfatteren præsenterer en langt bedre definition af neutralitet, når han påpeger Danmarks frygt for automatisk at blive inddraget i stormagtskonflikter (eksempelvis s. 121 og s. 160). Den neutrale stats dilemma er, at den ikke kan holde sig uden for stormagtskonflikter og samtidig få en garanti for sin suverænitet af de samme stormagter.

Det andet problem er, at forfatteren øjensynlig ikke kan bestemme sig til, om han behandler Danmarks neutralitetspolitik eller dets generelle udenrigspolitik. Han understreger således internationalisme som karakteristisk for dansk politik, og det er som sagt ikke neutralitetspolitik, men er et middel, som en lille stat kan anvende i et forsøg på at øge sin (i øvrigt beskedne) indflydelse i den internationale politik. Omvendt er danske bestræbelser på at undgå kollektive og automatiske forpligtelser og på at føre en uprovokerende politik klart en neutralistisk adfærd.

Det tredje problem er forfatterens stadige påpegning af Danmarks helt særlige situation. En sammenligning med andre småstater i Europa ville have vist, at Danmarks situation ikke var helt så speciel og enestående. Når Danmark i hele perioden 1870 til 1939 tilpasser sin neutralitetspolitik med særligt hensyn til Tyskland (for eksempel s. 47, s. 53 og s. 62), er det kun ét eksempel på den gene-

relle iagttagelse, at en småstat, der har en asymmetrisk placering mellem stormagterne, orienterer sig mod den stat, som den er mest afhængig af.

Der kan således nok rejses en række spørgsmål og indvendinger imod den foreliggende fremstilling. På den anden side må det dog fremhæves, at bogen er en overskuelig og veldokumenteret oversigt over dansk udenrigspolitikks historie. Den udfylder et stort hul, idet der ikke hidtil har foreligget en oversigt, der var tilgængelig for et internationalt publikum.

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab

Sven E. Olsson og Göran Therborn (red.), *Vision möter verklighet. Om social styrning och faktisk samhällsutveckling*, Stockholm: Allmänna Förlaget, 1991, 260 s.

Kan samfund styres, eller må samfundets udvikling beskrives ud fra en række institutionelle enkeltinteresser, som trækker i forskellige retninger? Forfatterne til denne bog er ikke i tvivl. De fremhæver ikke alene, at samfund kan styres, men også, at det er nødvendigt at anlægge dette som et teoretisk udgangspunkt.

Synspunktet formuleres stærkest i Sven E. Olssons afsluttende artikel i bogen. Artiklen er en gennemgang af den svenske magtudredning, hvor man i et stort antal publikationer har undersøgt og redegjort for magtens fordeling i Sverige. Olsson kritiserer magtudredningen for ikke at inddrage magtressourcer, og navnlig for ikke at se, hvorledes ændringer i det svenske samfund er sket gennem reformer. Som svar til magtudredningens institutionelle perspektiv siger Olsson, at »Ett sekels eller åtminstone et halvsekels svensk reformism vulgäriseras och förvandlas till en samtida banalitet« (s. 250-251).

Bogen *Vision möter verklighet* tager det modsatte udgangspunkt af magtudredningens. Bogen er et produkt af et forskningsprogram ved Sociologiska Institutionen ved Göteborgs Universitet og gennem forskellige artikler demonstreres det, hvorledes statslig styring har påvirket det svenske samfund. Therborn opregner programmets elementer og anlægger et bredt styringsperspektiv i to overordnede kapitler. En spændende klassifikation af velfærdsstatslige aktiviteter bygger på to dimensioner: For det første hvorvidt de statslige aktiviteter påvirker handlingers forløb, og for det andet hvorvidt de påvirker de samfundsmæssige betingelser for handling. Med en firfeltstabel kan man afgrænse forskellige styringsformer. Denne klassifikation udgør en potentiel ramme for bogens øvrige kapitler: men hverken denne ramme eller andre af Therborns analyser benyttes til systematisk at strukturere de øvrige kapitler eller relationerne mellem dem.

Forsøgsvis vil jeg anvende ovennævnte klassifikation til at omtale de øvrige dele af bogen, hvor forskellige forfattere gennemgår forskellige dele af samfundet med henblik på at sammenligne de samfundsmæssige styringsintentioner (visionerne) og hvordan de blev udfoldet. Statslige aktiviteter, der både vil påvirke handlingernes forløb og rammebetingelser, kaldes for styring i snæver betydning. Ti